

Csizmadia Sándor

Az elefántcsontparti
válságfolyamat kórtana:
1990-2008

A független Elefántcsontparti Köztársaság¹ és az évtizedekig egyeduralgoló, konzervatív színezetű Elefántcsontparti Demokratikus Párt (PDCI)² „alapító atyja”, az akan etnikumból származó 85 éves Félix Houphouët-Boigny 1990 októberében a hetedik köztársasági elnöki mandátumához jutott, fölényesen megnyerve a voksolást az Elefántcsontparti Népi Frontot (FPI)³ vezető szocialista jelölttel, a bété Laurent Gbagboval szemben. A többpárti rendszer kezdete az ország súlyos gazdasági-pénzügyi válságával esett egybe, amit nagymértékben a nyugat-afrikai állam fő bevételi forrását jelentő kakaó és kávé világpiaci árának drasztikus csökkenése idézett elő. (Ezt a helyzetet csak súlyosbította, hogy 1994-ben 25%-kal leértékelték a CFA frankot). A kialakult válságot folyamatosan mélyítő, s néhány év múlva katonai zendülésekhez, államcsínyhez, polgárháborúhoz vezető események 1990 novemberében kezdődtek. Egyrészt az idős elnök utódlási kérdésének megoldására alkotmánymódosítást hajtottak végre, mely szerint az ugyancsak akan Henri Konan Bédié, a Nemzetgyűlés elnöke veszi át ideiglenesen az elnöki hatalmat, másrészt a Nemzetközi Valutaalap (IMF) nyomására és a pénzügyi válság kezelésére a köztársasági elnök miniszterelnöknek nevezte ki az elefántcsontparti anyától és burkinai apától származó muzulmán közgazdászt, Alassane Ouattarát, a Nyugat-afrikai Államok Központi Bankjának (BCEAO) volt kormányzóját és a Nemzetközi Valutaalap volt igazgatóhelyettesét.⁴

A VÁLSÁG MÉLYÜLÉSE: KATONAI ÁLLAMCSÍNY

Félix Houphouët-Boigny elnök 1993. decemberi halálát követően Alassane Ouattara – feszültségek közepette – lemondott miniszterelnöki posztjáról, az elnöki hatalmat Henri Konan Bédié vette át, aki fokozatosan eltávolította a kormányzathoz a volt miniszterelnök munkatársait és híveit. Ők válaszul a PDCI-ből is kilépve egy liberális színezetű pártot (RDR) alapítottak.⁵ 1995-ben Bédiét az ellenzéki pártok (FPI, RDR) által – a választójogi törvénybe bekerült és az elnökválasztáson az apai származása miatt Alassane Ouattara indulását kizáró „elefántcsontpartiság” (ivoirité) jogérvénnyel felruházott fogalma miatt – bojkottált választáson könnyedén,

ám csekély legitimitású elnökké választották. Az értelmiségiek által a földek rendezetlen, kusza tulajdonjogi viszonyai, valamint a szociális jogok kapcsán kezdeményezett identitás-vita kirekesztő politikai célokra történő felhasználása miatt, Bédiét súlyos politikai felelősség terheli. Az elnök a mind drámaibb hatású társadalmi-politikai egyensúlyvesztést és a saját népszerűségvesztését 1998-ban a hatalmát jelentősen megerősítő alkotmánymódosítással próbálta meg ellensúlyozni. A 2000-ben esedékes elnökválasztás előkészületeit a politikai élet etnikai alapon történő radikalizálódása és ezzel együtt az erőszak nagyfokú terjedése jellemezte, noha a pártok nem etnikai alapon szerveződtek.

1999. december 24-én a volt vezérkari főnök, a jacuba Robert Gueï vezetésével színre lépő katonai junta eltávolította a hatalomból Bédié elnököt, létrehozta a Nemzeti Megmentési Tanácsot (CNSP), majd egy átmeneti kormányt állított fel Alassane Ouattara és Laurent Gbagbo pártjából is választva minisztereket. A puccsisták ígéretet tettek arra – s ezzel átmenetileg csillapították a feszültségeket –, hogy 2000 októberében vezetőjük, Robert Gueï részvétele nélküli elnökválasztást tartanak, s ezzel az ország visszatérhet a polgári kormányzáshoz, a demokráciához.⁶

A sokféle és különböző fajsúlyú nyomásnak kitétt „nemzetmentő tábornok” azonban másként kezdett el cselekedni, miként – nyilatkozatai alapján – elvárható lett volna tőle: először eltávolította a kormányból Alassane Ouattara pártjának minisztereit, majd júliusban népszavazással megerősített (83% igen) alkotmánymódosítást hajtott végre, mely ismételtén kizárta a volt miniszterelnököt a választási folyamatból. Augusztusban viszont bejelentette, hogy miután nem sikerült megszereznie Bédié pártjának, a PDCI-nek a támogatását (!), a „nép jelöltjeként” mégis indul az elnökválasztáson, amit végül „szerencsétlen és vészterhes körülmények” között az ország „gyökeres újjáépítésének” programjával kampányoló Laurent Gbagbo nyert meg (59%). Ám az ország, elsősorban a szocialisták és az új választásokat követelő liberálisok rengeteg halottal (303), eltűnittel (65) és sebesülttel (1546) járó összecsapásai következtében, közel került a polgárháború kirobbanásához.⁸ Újabb olaj volt a tűzre, hogy a Legfelsőbb Bíróság decemberi

Félix Houphouët- Boigny

1905-ben született Yamoussoukroban. 1925-től 1940-ig orvosként tevékenykedett, később a francia gyarmatosítók irányította kormányzat alkalmazásába állt. 1957-ben első afrikai születésűként francia miniszterré nevezték ki, majd Elefántcsontpart függetlenedését követően – Párizs akarata alapján – annak első elnökévé választották. Franciaország segítségével gazdaság-élénkítő programokat indított, felfuttatta a mezőgazdaságot, hazája a hetvenes évek végére a világ elsőszámú kakaótermesztőjévé és a harmadik legnagyobb kávéexportőrjévé lépett elő, a gazdaság évi 9-10%-kal gyarapodott. A konjunktúra lassulása, valamint az azzal párhuzamosan előtérbe kerülő rendkívül vegyes etnikai összetétel, a nyolcvanas évek végére komoly társadalmi feszültségeket indukált Elefántcsontparton. Houphouët-Boigny a valós problémák megoldása helyett leginkább személyi kultuszának építésével foglalkozott, hatalmas beruházásokkal szülővárosát az ország fővárossá fejlesztette. Mindeközben a gazdasági válság rohamosan mélyült, az ellenzéki pártok híján hatszor újraválasztott elnök támogatottsága, legitimitása radikálisan zuhant, a különböző társadalmi-politikai csoportok demokratikus választások kiírását követelték.

Az 1990-es, immáron többjelöltes elnöki voksoláson azonban a szavazatok 81,7%-ával hetedszer is Houphouët-Boigny-t választották meg az államfői tisztségre. Egészségi állapota közben jelentősen leromlott, politikája a megszavazott bizalom ellenére sem változott, az ország gazdasági helyzete egyre súlyosabbá vált, s azzal összefüggésben a társadalmi-politikai ellenségeskedés is tovább mélyült. Az elnök hosszan tartó betegség után 1993-ban, öt éves hivatali idejének letöltése előtt elhunyt.

állásfoglalása szerint Alassane Ouattara nem indulhatott a parlamenti választásokon sem⁹, a márciusi helyhatósági szavazásokat viszont az ő pártja nyerte meg.¹⁰ A Gueï-féle ideiglenes kormány miniszterelnöke, Seydou Diarra vezetésével – a társadalmi-politikai feszültségek oldása érdekében – összehívta a „Nemzeti Megbékélési Fórum”, melyen megjelent a 2000 óta Franciaországban élő Alassane Ouattara is. A társadalmi-politikai helyzet lassan javulni látszott, amit jelzett az is, hogy Laurent Gbagbo elnök 2002. augusztus elején széles koalíciós kormányt alakított, melyben részt vett az RDR is.

A VÁLSÁG TOVÁBBI MÉLYÜLÉSE: A POLGÁRHÁBORÚ KIROBBANÁSA

A köztársasági elnök az elefántcsontparti-olasz gazdasági kapcsolatok erősítése céljából éppen Rómában tartózkodott, amikor szeptember 18-án éjszaka többnyire az ország északi részéről származó – az elefántcsontparti hadsereghez képest sokkal jobban felszerelt, Ibrahim Koulibaly¹¹ számvevő őrmester által a szomszédos Burkina Fasóból műholdas telefonon irányított – muzulmán katonák részvételével katonai felkelés tört ki, mely 27 napig tartó, sok száz áldozattal járó fegyveres polgárháborúba torkollott¹² és az ország fizikai kettészakadásához vezetett.¹³ A Licorne-hadművelet keretében 4000 francia, továbbá 2004. áprilistól az ONUCI-művelet keretében 6000 ENSZ katona érkezett Elefántcsontpartra, mely kontingensek a további vérontások elkerülése végett évekig fenntartották az ország megosztott állapotát. Párizs nem fogadta el az elefántcsontparti kormány azon kérését, hogy lépjen életbe a két ország közötti védelmi egyezmény, mivel a francia kormány úgy ítélte meg: nem külső támadás érte a nyugat-afrikai országot. Ennek ellenére francia katonák több esetben is logisztikai támogatást nyújtottak a kormányerőknek, elsődlegesen azonban a több száz francia és nyugati állampolgár evakuálását bonyolították le. A lázadók politikai szárnyának (Elefántcsontparti Hazafias Mozgalom – MPC) vezetője, főtítkári minőségben a fiatal, „Che”-nek nevezett Guillaume Soro lett, aki többször is deklarálta, hogy a mozgalom célja Laurent Gbagbo hatalmának megdöntése.

„a választások közeledtével egyre növekszik az emberekben a félelem”

Elsőként Eyadéma togói elnök, a 2003 januárjában ENSZ felhatalmazással 1300 afrikai békefenntartó katonát az országba vezénylő Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége (ECOWAS-CEDEAO) megbízásából közvetített a szemben álló felek között, melynek eredménye: egy törékeny tűzszüneti egyezmény (Bouaké, október 17.) és egy általánosságokat tartalmazó „politikai dokumentum” aláírása (Lomé, december 12.) lett.¹⁵ Ekkor lépett nagy erővel színre a francia diplomácia. Jacques Chirac elnök és Dominique Villepin külügyminiszter kezdeményezésére valamennyi elefántcsontparti politikai erő egyhetes tárgyalások után 2003. január 24-én a Párizs melletti Marcoussis-ben aláírt egy békeegyezményt, amely szerint Laurent Gbagbo (a 2005-ben esedékes választásokig) megtarthatta elnöki hatalmát, azonban egy mindenki által elfogadott miniszterelnök (Seydou Diarra) kinevezésével új kormányt kellett alakítania, amelybe valamennyi párt mellett a Franciaországban „Új Erőknek” elnevezett lázadókat is bevonták, mégpedig az egyezmény szerint a belügyi- és a védelmi tárcát felkínálva számukra (!). (Ez a teljesen abszurd mozzanat magában rejtette

A megosztott Elefántcsontpart

a Linas-Marcoussis-szi Egyezmény megvalósíthatatlanságát és az elefántcsontparti-francia kapcsolatok gyors romlását¹⁶, mely 2004 novemberében egy mini-háború kirobbanásához vezetett).

LEHETETLEN BÉKE

A Laurent Gbagbo elnök által „keserű pirulának”, majd később „gyarmatinak” nevezett megállapodást január 25-26-án Párizsban egy nemzetközi konferencia keretében hagyta jóvá az ENSZ és az Afrikai Unió főtítkára, számos afrikai állam vezetője és a francia köztársasági elnök. Úgy tűnt, hogy a nemzetközi közösség, de még az elefántcsontparti politikusok sem számoltak a kormánypárti, vagy csak egyszerűen polgárháború-ellenes emberek érzelmeivel és szenvedélyeivel. Már aznap este Abidjanban elszabadult a pokol: a Laurent Gbagbo elnököt támogató „ifjú patrioták” erőszakos franciaellenes tüntetéseket szerveztek, s hevesen tiltakoztak a lázadó erők kormányba való bekerülése ellen.

Több hónapos politikai huzavona után a márciusban felállt Seydou Diarra vezette kormányban a két inkriminált tárcát független politikusok kapták meg. A „valami megmozdult jeleként”, a két elefántcsontparti fegyveres erő képviselői július 4-én ünnepélyes keretek között bejelentették a polgárháború végét. Laurent Gbagbo először december 4-én nyilatkozott arról, hogy készen áll a Marcoussis-szi Egyezmény teljes végrehajtására, miközben a két fegyveres erő vezetői a lefegyverzés módozatairól tárgyaltak Yamoussoukroban. 2004. február elején az elefántcsontparti államfő megbékélési látogatást tett Párizsban, ahol fogadta Chirac elnök is. A nyolcvanas években francia száműzetésben élő, s ott számos szocialista politikussal igen jó kapcsolatot ápoló Laurent Gbagbo rendkívül elégedetten nyilatkozott az ismét „szilárd francia-elefántcsontparti kapcsolatokról”. (Ezért

Aimé Henri Konan Bédié

1934. május 5-én látta meg a napvilágot Dadiékroban. Tanulmányait Franciaországban folytatta, Elefántcsontpart függetlenné válása nyomán az ország első nagykövetévé nevezték ki az Egyesült Államokba, illetve Kanadába. 1966-tól tizenegy éven át az elefántcsontparti kormány gazdasági és pénzügyminiszteri tárcáját töltötte be. 1974-től párhuzamosan a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank Fejlesztési Bizottságának elnöki feladatait is ellátta. 1978-1980 között a Világbank Nemzetközi Finanszírozási Szervezetének speciális tanácsadójává nevezték ki. 1980 decemberében az elefántcsontparti Nemzetgyűlés elnökévé választották, mandátumát kétszer is meghosszabbították a képviselők. Az elnök, Félix Houphouët-Boigny betegeskedése miatt, pozíciójánál fogva Bédié több alkalommal is helyettesítette az államfőt, annak halála után bejelentette: a soron következő választásig átveszi az elnöki teendőket, jogköröket. A miniszterelnökkel, Alassane Ouattarával folytatódó rivalizálása saját sikerével és a kormányfő lemondásával végződött. Az ellenzék által bojkottált 1995-ös elnökválasztást könnyedén megnyerte, valós társadalmi-politikai bázisa azonban nem volt. 1999 decemberében katonai puccs döntötte meg hatalmát, Bédié egy francia katonai repülőgéppel Togóba menekült. 2005 szeptemberében tért haza, a Francia Hírügynökségnek tavaly május 20-án adott interjújában bejelentette: indulni kíván az elnöki posztért.

persze finoman támadta pártjának néhány „bárója”, mint például Mamadou Koulibaly, a Nemzetgyűlés Franciaországban közigazdász diplomát szerzett elnöke, aki szerint az európai ország még mindig gyarmatosító hatalomként viselkedik). A békefolyamat azonban ismét zsákutcába került. Március 25-én az egységfrontba tömörült és a Marcoussis-szi Egyezmények haladéktalan végrehajtásáért, Abidjanban engedély nélkül tüntető ellenzékre rátámadtak a rendfenntartó erők: az összecsapásoknak az ENSZ szerint 120, az elefántcsontparti hatóságok szerint 37 halálos áldozata volt (az ellenzéki erők ezt követően kivonultak a kormányból, s az elnök rendszerét „fasisztának” minősítették). Ekkor már nemcsak Laurent Gbagbo ismerte fel, hogy ki kell lépni a Marcoussis-szi Egyezmény keretei közül, amennyiben a szemben álló felek valóban békét akarnak az országban. Ezért július 30-án Accraban aláírtak egy békeegyezményt, mely politikai reformok végrehajtására ösztönözte az elnököt, ugyanakkor az „Új Erők” számára ultimátumként szögezte le, hogy legkésőbb október 15-én hozzá kell látniuk a lefegyverzéshez. Utóbbi kritériumot az elnök bármiféle reform előfeltételének tekintette.

Laurent Koudou Gbagbo

1945. május 31-én látta meg a napvilágot egy Mama elnevezésű faluban, nem messze Gagnoától. Történelemből szerzett diplomát, az Houphouët-Boigny-rendszer nyilvános kritizálásáért 1971-ben két évre bebörtönözték. 1980-ban, hét esztendővel szabadulását követően a Történelmi, Művészeti és Régészeti Intézet igazgatójává nevezték ki az Abidjani Egyetemen. Az 1982-es pedagógus sztrájkok idején mozgalmat szervezett, lerakva azzal a későbbi neve által fémjelzett Elefántcsontparti Népi Front (FPI) alapjait. Még ugyanabban az évben Franciaországba vándorolt, s csak 1988-ban tért vissza hazájába. A két évvel később megtartott, immáron többjelöltes elnökválasztások során Félix Houphouët-Boigny egyetlen releváns kihívójának számított, azonban jelentős vereséget szenvedett. Az 1990. novemberi országos voksoláson mandátumot szerzett az FPI színeiben, 1995-ig látta el saját pártjának frakcióvezetését. 1992-ben erőszakos demonstrációk szervezése, s rendbontásra való uszítás vádjával kétéves börtönbüntetésre ítélték, azonban rövidesen szabadlábra helyezték. Az FPI 1995-ben bojkotálta az elefántcsontparti elnökválasztásokat, nem állítva jelöltet a poszt elnyerésére. A következő évben tartott parlamenti voksoláson Gbagbo megújította mandátumát, egyúttal megválasztották pártja elnökének is. 1999 decemberében Robert Guéi egy puccs során magához ragadta az ország vezetését, majd elnökválasztást írt ki, melyet nyíltan manipulált eredményekkel önnön sikere érdekében kívánt felhasználni, az Abidjanban kirobbant tüntetések miatt azonban kénytelen volt lemondani az egyébként tényleges szavazattöbbséget szerző Gbagbo javára. A súlyos zavargások nyomán konszolidálódni látszó politikai-társadalmi helyzet 2002 szeptemberében polgárháborúba, majd kvázi francia-ellenes felkelésbe torkollott. A harcok közben Gbagbo mindvégig megtartotta államfői posztját, különböző fegyverszüneti és békecéلزatu egyezmények nyomán azonban nagykoalíciós kormányok, illetve független miniszterelnökök kinevezésére kényszerült. Elnöki megbízatása 2005 októberében hivatalosan lejárt, azóta a fegyvernyugvás stabilizálása érdekében ENSZ, illetve afrikai uniós felhatalmazással évenként, választások nélkül meghosszabbítják mandátumát.

MINI-HÁBORÚ ÉS MEDIÁCIÓ

2004. november 4-én a békefolyamat teljes csődbe jutott. A köztársasági elnökre óriási nyomás nehezedett, hogy végre szabadítsa fel az országot, a sehoiva sem vezető politikai megállapodások és egyezmények helyett történjenek kézzelfogható eredmények, számolják fel az ország kettéosztását. A Mathias Doué vezérkari főnök által kidolgozott tervnek megfelelően a kormányerők két harci gépe (kelet-európai pilótákkal) több hullámban bombázta a (volt) lázadók harci állásait Bouakéban és az attól északra fekvő Korhogoban. Az „Új Erők” szerint a bombázások „hatályon kívül helyeztek” minden korábbi békeegyezményt. Az ENSZ a „tűzszüneti egyezmény súlyos megsértésével” vádolta a kormányerőket. Két nappal később, miközben a kormányerők szárazföldi katonái már csaknem elérték a lázadók állásait Bouakéban, az elefántcsontparti-francia kapcsolatok mélypontra jutottak. Az egyik katonai repülőgép – máig tisztázatlan körülmények között – bombát dobott egy bouakéi laktanyára, ahol francia békefenntartó katonák voltak elszállásolva: 9 francia katona és egy amerikai állampolgár meghalt, több mint 30-an megsebesültek. Chirac francia elnök, mint a francia fegyveres erők főparancsnoka azonnal elrendelte az „*elefántcsontparti harci repülőgépek és helikopterek haladéktalan megsemmisítését*”. A francia katonák akciója után feldühödött kormánypárti tömegek rátámadtak az abidjani francia közösségre, üzleteket, iskolákat gyújtottak fel és romboltak le, valamint hajtóvadászatot indítottak az ott élő franciák ellen. Megtámadták az őket védő francia katonákat is, akik viszont egy páncélozott jármű gépfegyverével viszonozták a tüzet, minek következtében

rengeteg (különböző adatok szerint: 60-500) halott maradt a helyszínen. (Repülőgépeken 6000 embert szállítottak rövid idő alatt Franciaországba).

Az ENSZ fegyverembargót rendelt el Elefántcsontpart ellen, miközben az Afrikai Unió újabb mediátora, a Dél-afrikai Köztársaság elnöke, Thabo Mbeki érkezett Abidjanba. A látogatás alapján a szemben álló felek december 6-án Pretoriában egy megállapodást írtak alá, amely a Marcoussis-szi Egyezmény végrehajtásának felgyorsítását célozta. Ennek hatására az elefántcsontparti parlament elfogadott három, köztük az alkotmány 35. pontjának módosítását célzó törvénytervezetet (ez utóbbi változás lehetővé tette volna Alassane Ouattara indulását a következő elnök- és parlamenti választáson). A taktikázó elnök bejelentette, hogy az alkotmánymódosítási tervezetet népszavazás elé viszi (hiszen az egykori lázadók változatlanul nem voltak hajlandók hozzálátni a lefegyverzéshez). A pretoriai dokumentum aláírása nyomán egyre erőteljesebb külső nyomás nehezedett az elefántcsontparti politikai szereplőkre. December 25-én az illetékes ENSZ vizsgáló bizottság átnyújtott egy jelentést a főtítkárnak, amely az emberi jogok súlyos megsértését és politikai gyilkosságok sorát tárta fel az ország „déli” és „északi” felében egyaránt. Az Afrikai Unió 2005 januárjában az elefántcsontparti ellenzék nemtetszése közepette bejelentette, hogy a referendummal történő alkotmánymódosítást egy lehetséges „opcionális” tekinti. Február 28-án a Radio France Internationale „robbantott bombát”: ismertette a fenti ENSZ-jelentés tartalmát, s abból név szerint kiemelte, hogy Simone Gbagbot, az elnök feleségét és az MPI parlamenti frakciójának vezetőjét, valamint Guillaume Sorot 93 másik személlyel együtt súlyos bűnök elkövetésével

gyanúsítanak és ügyük kapcsán a Nemzetközi Büntető Bíróság összehívását javasolták. Két nappal később Kofi Annan ENSZ főtitkár megerősítette, hogy különböző bűnök kapcsán valóban 95 elefántcsontparti személyt vádolnak a nevezett jelentésben, mely listát átadták egy illetékes ügyésznek, a neveket azonban nem árulta el a világszervezet főtitkára. Március 1-jén több mint harminc, Ibrahim Koulibaly-hoz hű személyt gyilkoltak meg az „Új Erők” Soro-szimpatizáns fegyveresei az ország észak-nyugati részén, Logualéban.

Thabo Mbeki valamennyi elefántcsontparti felet „sürgősen” Pretoriába rendelt a békefolyamat felgyorsítása érdekében. Kofi Annan az ENSZ BT-nek készített főtitkári jelentésében az egész országban növekvő számban megjelenő fegyveres milíciák veszélyeire hívta fel a figyelmet, kifejezve aggodalmát annak kapcsán, hogy a „helyzet előbb-utóbb kezelhetetlenné” válhat. Április 6-án a válság legfőbb szereplői aláírtak Pretoriában egy újabb egyezményt, amelyben bejelentették az ellenségeskedés lezárását. A megállapodásban továbbá konkrét intézkedési terv szerepelt a lefegyverzés végrehajtására, és az ellenzéknek a kormányba való visszatérésére. Az aláírók Thabo Mbekire bízták az elnökválasztáson való indulási kritériumok kényes kérdésének megoldását. A dél-afrikai elnök némi mérlegelés után azt kérte, hogy a békeegyezményt aláíró valamennyi politikai vezető – beleértve a volt miniszterelnököket, Alassane Ouattarát is – indulhasson az októberi elnökválasztáson, hiszen az ő korábbi folyamatos kirekesztése áll a 2002. szeptember óta zajló válság középpontjában. Laurent Gbagbo bejelentette, hogy elfogadja Alassane Ouattara indulását az elnökválasztáson. Május 14-én a két fegyveres erő vezetői megállapodást kötöttek a szemben álló felek (s nemcsak az „Új Erők”) lefegyverzésének módozatairól. Május 18-án Párizsban a politikai szövetségkötésnek egy addig valószínűtlen eseménye zajlott le: Alassane Ouattara és Henri Konan Bédié választási szövetségre lépett abban a reményben, hogy megnyerik az október 30-ára kiírt elnökválasztást Laurent Gbagboval szemben.

Június 29-én Pretoriában a felek egy kiegészítő egyezményt írtak alá, amely egyrészt rendelkezett egy független választási bizottság felállításáról, másrészt konkrét időpontokhoz kötött lépéseket határozott meg a lefegyverzés akadozó végrehajtása kapcsán. Július 15-én Gbagbo kihirdette a választással kapcsolatos törvényeket. Július 31-én kudarcot vallott a katonai vezetők azon kísérlete, hogy megállapodjanak a katonák előzetes átcsoportosításáról, mint a lefegyverzés előfeltételéről, melynek a pretoriai egyezmény szerint éppen aznap kellett volna megkezdődnie. Augusztus 25-én az „Új Erők” bejelentették, hogy nem kezeskednek az október 30-i elnökválasztásért, hiszen „egy szabad, demokratikus, átlátható választásnak nem alakulnak ki a feltételei erre az időpontra”. A hónap végén Thabo Mbeki az Afrikai Unió nevében elkészített egy jelentést a közvetítői tevékenységéről. A (volt) lázadók visszautasították a beszámoló tartalmát, mivel úgy ítélték meg, hogy az túlságosan kedvez Laurent Gbagbo elnöknek.

Alassane Dramane Ouattara

1942. január 1-jén látta meg a napvilágot, egyes források Dimbokrot, míg más közlések az északi Kongot említik születési helyeként. Gazdasági tanulmányokat végzett, 1968-tól 1973-ig a Nemzetközi Valutaalap (IMF) washingtoni központjában dolgozott, majd 1973-tól két éven át a Nyugat-afrikai Államok Központi Bankjának (BCEAO) Kereskedelmi Misszióját vezette Párizsban. 1975-től 1984-ig különböző egyéb tanácsadói és felsővezetői minőségben képviselte a BCEAO-t. 1984 novemberében kinevezték az IMF Afrikai Ügyosztályának vezetőjévé, majd 1987-től párhuzamosan főigazgatói tanácsadóként is tevékenykedett. 1988 októberében tért vissza a BCEAO-hoz igazgatói kinevezéssel. 1990 tavaszán Félix Houphouët-Boigny felkérte az elefántcsontparti Gazdasági Stabilizációs és Felújítási Program Koordinációs Bizottságának elnöki tisztségére, majd novemberben a kormányfői feladatok ellátására. Houphouët-Boigny egyre gyakoribb gyengélkedései miatt, Ouattarát miniszterelnöki megbízatása során több alkalommal is megbízták az államfő helyettesítésével. Az elnök 1993. decemberi halála nyomán Ouattara és a Nemzetgyűlés elnöke, Henri Konan Bédié között elkecsereedett rivalizálás bontakozott ki az államfői posztért, melyet végül utóbbi szerzett meg. Kudarcát követően Ouattara lemondott kormányfői tisztségéről, s visszatért a Nemzetközi Valutaalaphoz. Az 1995-ös elnökválasztások előtt az ellenzéki Republikánus Mozgalom (RDR) felkérte, legyen a párt államfőjelöltje, ám a Nemzetgyűlés közben etnikai alapú kritériumokat fogadott el a jelöléssel kapcsolatban, melyek kizárták Ouattarát a választásokon való indulásból. Az ellenzék által bojkottált szavazást Bédié könnyedén nyerte meg. 1999 nyarán Ouattara otthagyta az IMF-t, s megpróbált visszatérni az elefántcsontparti politikai életbe, augusztus 1-jétől, mint az RDR elnöke. Papírokkal igazolta szülei elefántcsontparti származását, melyet az illetékes szervek nem voltak hajlandók elfogadni, így vizsgálat indult, Bédié elnök „burkinainak” nevezte muzulmán vallású ellenzéki riválisát. 1999 novemberében elfogadási parancsot adtak ki az akkor Franciaországban tartózkodó Ouattara ellen. December 24-én katonai puccs döntötte meg Bédié hatalmát, a változások reményében Ouattara visszatért Elefántcsontpartra, azonban a 2000-es elnökválasztási folyamatból ugyanúgy kizárták vitatottnak ítélt származása miatt. A később kitört polgárháború, valamint a jelenlegi konszolidációs időszak során többször merült fel Ouattara, mint potenciálisan alkalmas vezető neve, a Republikánus Párt jelöltjeként indul a soron következő elnökválasztás megméretésére.

Ibrahim Koulibaly

Közismert nevén "IB", elefántcsontparti lázadóvezér, számos felkelés és puccs-kísérlet szervezője. Karrierje hajnalán az állami hadseregben szolgált, számvevő őrmesteri posztig lépett fel a ranglétrán. 1999 decemberében puccsot vezetett Henri Konan Bédié hatalmának megdöntésére, melynek sikere nyomán Robert Gueï került az ország élére. Három évvel később, 2002 szeptemberében hasonló lázadást szervezett a Gueï-t társadalmi nyomással lemondató Laurent Gbagbo kormánya ellen. 2003 augusztusában, a francia fővárosban letartóztatták, azzal vádolva, hogy az elefántcsontparti kormány működésének ellehetetlenítése végett újabb destabilizáló felkeléssorozat kirobantásán fáradozik. Óvadék ellenében azonban rövidesen szabadlábra helyezték. 2005-ben Koulibaly támogatásáról biztosította az Afrikai Unió azon erőfeszítését, hogy közvetíteni próbáljon a polgárháborúig fajult politikai és társadalmi krízis megoldásában. 2008 júniusában Koulibaly helyi megbízottjai merényletet kíséreltek meg végrehajtani a nem sokkal korábban kinevezett miniszterelnök, Guillaume Soro ellen, a támadást azonban túlélte a kormányfő. A 2007-es esztendő végén újabb bizonyítékok láttak napvilágot Koulibaly puccsszerű szervezkedéséről, mire válaszul Elefántcsontpart és Franciaország nemzetközi elfogatóparancsot adott ki ellene. Távollétében 2008. március 10-én tárgyalás indult Párizsban. Koulibaly egy hírügynökségnek adott interjújában tagadta az ellene felhozott – a hatalom erőszakos megszerzésére és gyilkossági kísérletre vonatkozó – vádak, azt állítva, így akarják megakadályozni, hogy a 2008-as elnökválasztáson Gbagbo ellenfeleként indulhasson.

A VÁLASZTÁSOK TÖBBSZÖRI ELHALASZTÁSA

Szeptemberben a választási bizottságra, az állampolgárságra és a honosításra vonatkozó törvények új változatait fogadta el a parlament, mert a júliusban egyszer már megszavazottakat folyamatosan támadták az ellenzékiek és a lázadók. Néhány nappal később Kofi Annan bejelentette, hogy az elefántcsontparti elnökválasztás nem tartható meg október 30-án, s egyúttal nemzetközi szankciókat helyezett kilátásba az ország ellen. Az ECOWAS-CEDEAO csúcstalálkozó összehívását kezdeményezte szeptember végére, hogy meghatározzák a politikai menetrendet a meghiúsult elnökválasztás utáni periódusra. Gbagbo elnök határozottan elutasított minden további tárgyalást a megfeneklett békefolyamattal kapcsolatban, egyúttal bejelentette, hogy az elnökválasztás szerinte sem tartható meg október 30-án, tekintve, hogy a lázadók nem tették le a fegyvert. Október 6-án az Afrikai Unió Béke és Biztonsági Tanácsa közölte, hogy támogatja Gbagbo elnök hatalmon maradását, és kérte egy új – mindenki által elfogadható – miniszterelnök kinevezését. Ezt követően az ENSZ BT hozta nyilvánosságra az álláspontját: támogatja az Afrikai Unió döntését az október 30. utáni politikai átmenetre vonatkozóan, s az 1633. sz. határozatában 12 hónapra megerősítette elnöki posztján Laurent Gbagot, ugyanakkor felszólította az elnököt az új miniszterelnök jelentős végrehajtói jogosítványokkal való felruházására. Közben a francia védelmi miniszter asszony, Michèle Alliot-Marie felfüggesztette Poncet tábornokot, a Licorne-erők parancsnokát, aki ellen Párizsban vádat emeltek, mivel a vizsgálatok szerint „eltussolta egy elefántcsontparti férfi halálát”, akit francia katonák fojtottak meg még májusban. Ugyanekkor egy párizsi katonai bíróság hat Licorne-katonát ítélt el, akik 2003 szeptemberében

kiraboltak egy bankot Bouakéban. Nem sokkal később a párizsi katonai ügyészség nemzetközi elfogató parancsot adott ki a bouakéi francia laktanyára bombát hajtó pilóta ellen. December 4-én kinevezték az új miniszterelnököt, Charles Konan Banny-t, a BCEAO kormányzóját, akinek a minden politikai erőt magában foglaló kormánya december 28-án mutatkozott be.

2006. január 15-én a nemzetközi közösséget Abidjanban képviselő Nemzetközi Munkacsoport (GTI) bejelentette, hogy ellenzi az elefántcsontparti Nemzetgyűlés decemberben lejárt mandátumának meghosszabbítását. Ezt követően napokig tartó heves – még az ENSZ misszió (ONUCI) központi épületét is veszélyeztető – tiltakozó megmozdulásokat tartottak Laurent Gbagbo „ifjú patriótái” Franciaország és a nemzetközi szervezet ellen, oly mértékig, hogy az ONUCI elrendelte polgári alkalmazottai egy részének evakuálását. Nem sokkal ezután az ENSZ BT határozatot hozott az ONUCI átmeneti megerősítéséről, miközben szankciókat léptetett életbe az „ifjú patrióták” vezetői (Charles Blé Goudé, Eugène Djué) és az „Új Erők” egyik parancsnoka (Martin Fofié) ellen a békefolyamat akadályozása miatt. Március 1-jén Yamoussoukroban közös tárgyalóasztalhoz ült Laurent Gbagbo, Charles Konan Banny, Alassane Ouattara, Henri Konan Bédié és Guillaume Soro. (Elefántcsontparton 2002. szeptember óta erre első alkalommal került sor). A politika fő szereplői közötti találkozó nem hozott áttörést: július elején ismételen elhalasztották a fegyveres védelmi milíciák felszámolását, a hónap végén pedig súlyos összecsapásokra került sor az elnök és az ellenzék hívei között, amikor hozzákézdtek az őszi szavazások lebonyolításához szükséges választói névjegyzék elkészítéséhez. Az „Új Erők” augusztus 8-án felfüggesztette részvételét a lefegyverzés-

„VANNAK OLYAN ERŐK, AMELYEK ISMÉT MEG AKARJÁK HIÚSÍTANI A VOKSOLÁSI PROCEDÚRA EREDMÉNYESSÉGÉT”

Robert Gueï

1941. március 16-án született egy Kabakouma nevű faluban Elefántcsontpart középnyugati részén. Hivatásos katonaként szolgált, az akkori francia gyarmat Felső-Volta (mai nevén Burkina Faso) Ouagadougou Katonai Akadémiáján, valamint a franciaországi Fontainebleau-ban található Saint-Cyr Speciális Katonai Iskolában kapott kiképzést. 1990-ben, Félix Houphouët-Boigny elnöksége alatt a hadsereg vezetőjévé nevezték ki. Az államfő halálát követően, annak tisztségébe kerülő Henri Konan Bédié már sokkal kevésbé bízott Gueï-ben, s támogatói körében. 1995-ben Guéi megtagadta, hogy katonái fellépjenek Alassane Ouattara, Bédié politikai riválisa és pártja, illetve követői ellen. A parancs végrehajtásának visszautasítása miatt Bédié leváltatta Guéi-t a hadsereg éléről. A posztjától megfosztott vezérkari főnököt jelentős bizalmi bázisa miatt azonban nem tudta az államfő maradéktalanul kiszorítani a közéletből, kénytelen volt miniszterré kinevezni. 1996-ban Bédiének végül sikerült onnan is leváltatnia Guéi-t, sőt, a rákövetkező évben a hadsereg kötelékéből is véglegesen kizárta. Az egyre többet támadott elnök hatalmát 1999. december 24-én Ibrahim Koulibaly vezetésével egy katonai puccs döntötte meg, a lázadók Guéi-t kérték fel az ideiglenes junta vezetésére. A 2000. októberére kiírt elnökválasztásokat, Guéi hatalmának megtartása érdekében manipulálni próbálta, a kirobbant társadalmi elégedetlenség nyomán azonban kénytelen volt lemondani a tényleges győztes Laurent Gbagbo javára. Kudarca nyomán Guéi némileg háttérbe vonult, az ország nyugati részén, támogatói között telepedett le Gouessessoban, s onnan próbált az egyre kibontakozó válság közepette időnként visszatérni, az eseményekre reagáló politikai állásfoglalásokat kiadni. 2002 szeptemberében, a polgárháború első óráiban családjával, s Émile Boga Doudou belügyminiszterrel együtt kivégezték.

ről folyó tárgyalásokon, azzal tiltakozva a választói névjegyzékbe való felvétel elfogadott módosításai miatt. Augusztus 23-án az ONUCI vezetője Abidjanban bejelentette, hogy az elnökválasztást nem lehet megtartani október 31-én az előkészítő munkák elhúzódása miatt.

Szeptemberben Charles Konnan Banny benyújtotta kormánya lemondását, mivel egy külföldi hajó (amit később az egyik balti állam kikötőjében találtak meg) az abidjani lagúnák között szándékosan kiöntötte hatalmas mennyiségű toxikus hulladékát, minek következtében három ember meghalt és mintegy 1500-an mérgezést szenvedtek. Laurent Gbagbo új kormány alakítására kérte fel a lemondott miniszterelnököt.

Október 17-én – immár rutinszerűen – az Afrikai Unió további 12 hónapra javasolta Gbagbo elnök mandátumának meghosszabbítását, de megfosztotta végrehajtó hatalmi jogköreinek jelentős részétől a miniszterelnök javára. Ezek után már semmi meglepő nincs abban, hogy az ENSZ BT november 1-jén hozott határozatában ismételen egy évvel meghosszabbította Laurent Gbagbo elnöki mandátumát, ám a kormányzáshoz és a választások 2007. október 31. előtti megszervezéséhez szükséges végrehajtói jogosítványokkal ruházta fel Banny miniszterelnököt. Elnöki mandátumának meghosszabbítása után néhány héttel, azaz 2006 decemberében – a kitűnő taktikai és stratégiai érzékel megáldott – Laurent Gbagbo „földrengésszerű” javaslatot tett az „Új Erőknek”: kezdjenek közvetlen tárgyalásokat.

A BÉKE LEHETŐSÉGE

A javaslatot a volt lázadók nem utasították el, s a szakértői tárgyalások Burkina Faso fővárosában, Ouagadougouban kezdődtek meg a burkinai államfő, egyúttal az ECOWAS-CEDEAO soros elnöke, Blaise Compaoré közvetítésével. A megbeszélések végül 2007. március 4-én vezettek eredményre: Laurent Gbagbo és Guillaume Soro a burkinai fővárosban aláírta az Ouagadougou-i Politikai Egyezményt, amely egyebek között egy új kormány felállításáról és a külföldi (ENSZ és francia) katonáknak országból való közeli távozásáról rendelkezik. Az egyezmény az elnökválasztás idejét 2008 elejére irányozta elő, melyet aztán „legkésőbb” 2008. június végéig halasztottak. (Az ENSZ BT az 1765. sz. határozatában biztosította támogatásáról a megállapodást, az abból következő békefolyamatot, és Blaise Compaoré mediátort hatalmazta fel arra, hogy a voksolással kapcsolatos kérdésekben döntőbíró, míg az ENSZ főtájtár speciális megbízottja pedig a választási eredmények hitelesítője legyen). Az ouagadougou-i megállapodás után egy hónappal az „Új Erők főtájtára”, Guillaume Soro lett az ország miniszterelnöke, s az ugyancsak széles koalícióra épülő kormányát április 7-én iktatták be.

A köztársasági elnök öt nappal később – a kölcsönös megbecsülés szellemét erősítendő – általános politikai amnesztiát hirdetett. A politikai és katonai vezetők április 16-án megkezdtek az országot öt év óta kettévágó tűzszüneti vonal felszámolását, mely az ott állomásozó külföldi katonák visszavonását, s az őket szolgáló épületek kiürítését jelentette. Ünnepléses keretek között elkezdődött az önvédelmi fegyveres csoportok leszerelése.

Ám június 29-én a békefolyamat ismét megtorpanni látszott, amikor merényletkísérlet történt az új miniszterelnök ellen: egy Bouakéban

Guillaume Kigbafori Soro

1972. május 8-án született Elefántcsontpart északi részén, Ferkessédougouban. Neve a 2002-es polgárháború során vált ismertté, mint a Laurent Gbagbo államfő hatalmának megdöntése végett fegyvert ragadó lázadók politikai szervezetének, az Elefántcsontparti Hazafias Mozgalomnak (MPCI) a vezetőjévé. A harcok elhúzódását követően, 2002 novemberében az MPCI két másik felkelő csoporttal – a Nagy Nyugat Elefántcsontparti Népi Mozgalommal (MPIGO) és az Igazság és Béke Mozgalommal (MJP) – egyesülve létrehozta az Új Erők csoportját, melynek főtíkárává Guillaume Sorot választották. A 2003. januári – akkor már sokadik – békeegyezmény értelmében április folyamán Sorot kinevezték a kormány kommunikációs miniszterévé. A 2004. márciusi abidjani tömegtüntetések és gyilkosságok nyomán az Új Erők bojkottot hirdetett a kabinet ellen, mire válaszul a korábbi rivális Gbagbo kizárta a kormányból a renitens minisztereket. Soro a békeegyezmény felrúgásával vádolta meg Gbagbot, 2004 áprilisában azonban kész volt visszatérni a kormányzatba. 2005. december 28-án az új kormányfő, Charles Banny felújítási és reintegrációs ügyekért felelős miniszterre nevezte ki Sorot, aki viszont 2006. márciusig nem vett részt a kabinet munkájában. A 2007. március 4-én elfogadott új rendezési megállapodásban Guillaume Sorot nevezték meg, mint következő miniszterelnököt, s Gbagbo ígéretet tett a klauzula végrehajtására. 2007. április 4-én történt meg a hivatalos kormányalakítási felkérés, Soro három nappal később mutatta be új, 32 miniszterből álló kormányát. 2007. június 29-én Ibrahim Koulibaly lázadó fegyveresei merényletet kíséreltek meg az újonnan kinevezett kormányfő ellen, aki csak szerencséivel élte túl a támadást. A korábbi esküdt ellenségek Soro és Gbagbo azóta biztatón képesek együttműködni a béke megteremtése érdekében, mint kormány-, illetve államfő. Soro deklarálta, hogy kész tiszteletben tartani a 2007-es békeegyezmény azon kitételét, miszerint a 2008-as elnök-választásra nem jelölheti magát.

landoló repülőgépet, melyen ő maga is utazott, rakétatámadás ért a leszállópályán. Guillaume Soro csak nagy szerencséivel menekült meg, a támadásnak négy halottja és több sebesültje volt. Az akció – a polgárháborúhoz vezető katonai lázadást irányító és ekkor hosszabb franciaországi börtön után benini száműzetésben élő – Ibrahim Koulibaly helyi megbízottai követték el (decemberben újabb destabilizációs kísérletek történtek a részükről).

A békefolyamat azonban szerencsére tovább folytatódott, melyet szimbolikus események is erősítettek. A miniszterelnök kezdeményezésének köszönhetően a köztársasági elnök a „Békeláng” országos program keretében július 30-án – a válság kirobbanása óta először – meglátogatta a volt lázadók székhelyét, Bouakét. A város stadionjában tartott ünnepség látványos pontja volt 2700 kézfegyver megsemmisítése Blaise Compaoré Burkina Faso-i, Thabo Mbeki dél-afrikai, Amadou Toumani Touré mali, Yayi Bony benini, Faure Gnassingbe togoi és Edouardo dos Santos angolai elnök megtisztelő jelenlétében. Laurent Gbagbo novemberben az ország északi részén található városokban (Korhogo, Ferké, Boundali, Tingrela) tett látogatást, miközben már – az új prefektusok helyszínre érkezésével – ismét egységessé vált Elefántcsontpart közigazgatási rendszere. A miniszterelnök októberben, ugyancsak a „Békeláng” mozgalom erejétől hajtvva, korábban a kormányerők fennhatósága alatt található Gagnoa megyét kereste fel (a látogatás egy többlet gesztus is volt a részéről, hiszen 1945 májusában e megyének a Mama nevű falujában született az elnök, Laurent Gbagbo). Az elefántcsontparti felek november 28-án Ouagadougouban aláírták az 1. számú kiegészítő egyezményt, melyben többek között szerepelt az is, hogy a választások technikai lebonyolításával a francia SAGEM céget bízta meg, ami tiltakozást váltott ki Lauerent Gbagbo pártjának néhány – antikolonializmusáról vagy nacionalizmusáról ismert – politikusa részéről. (December 22-én írták alá a 3. kiegészítő egyezményt, amely a két fegyveres erő leszereléséről, valamint az önvédelmi milíciák felszámolásáról rendelkezik).

Noha a jól működő Gbagbo-Soro tandem számos nehézség megoldását tette lehetővé, az ország közbiztonsági helyzete nem hogy javult, hanem még romlott is (útelzárások, rablások, fosztogatások, zsarolások, ismétlődő sztrájkok a családok elszegényedése és az életfeltételek jelentős drágulása miatt). Ugyanakkor az ENSZ, az IMF, és az Európai Unió újrazedte, illetve folytatta a humanitárius programok, valamint a konfliktus utáni segélynyújtási formák keretében az országgal való együttműködését. (Az ENSZ BT 2008. júliusáig meghosszabbította a békefenntartó erők mandátumát). A szélesedő bilaterális kapcsolatok (Franciaország, Japán, Kína, Egyesült Államok, Líbia, öböl-menti arab államok stb.) is hozzájárultak ahhoz, hogy a békefolyamat töretlenül haladt a maga útján. Rövidesen befejeződött a 13 éves vagy annál idősebb, az országban napvilágot látott, születési anyakönyvi kivonattal és egyéb „papírokkal” azonban nem rendelkező vagy azoktól, bármely okból korábban megfosztott (sans papiers) emberek regisztrálása és dokumentumokkal való ellátása (audiences foraines), mely elengedhetetlennek bizonyult például a választói névjegyzékbe való felvételhez is. (A 2007 októberében kezdődött folyamat során fél millió hiánypótló végzés született). Mindezek ellenére sok területen még mindig komoly késedelmek állapíthatók meg, s egyelőre a lefegyverzés folyamata is akadozik.

Április elején Jack Lang francia szocialista politikus tett néhány napos látogatást Abidjanban, majd egy interjúban kifejtette: az elefántcsontparti elnököt – akit a Szocialista Párt vezetői, François Hollande pártfőtítkárral az élen, évekig „diabolizáltak”,

Charles Konan Banny

1942. november 11-én született Divoban. Gazdasági tanulmányokat végzett, 1976-ban került a Nyugat-afrikai Államok Központi Bankjához (BCEAO), mely intézmény kötelékében az évek folyamán számos tisztséget töltött be. 1988-ban Alassane Ouattara mellé főigazgatói tanácsadóvá nevezték ki, majd annak távozása nyomán 1993-ban ideiglenes, 1994-től pedig állandó megbízatással a BCEAO igazgatójává választották. Mandátumát 1999-ben újabb hat évvel meghosszabbították. Seydou Diarra elefántcsontparti kormányfő leváltása nyomán 2005. december 5-én miniszterelnöknek nevezték ki a polgárháborús helyzetből talpra állni igyekvő országban. Megbízatása eredetileg csupán 2006. októberéig, vagyis a soron következő választásokig szólt volna, az országos voksolás azonban elmaradt. Banny befolyása, mozgásteretében drasztikusan lecsökkent, a 2007 márciusában kötött békeegyezmény alapján Guillaume Soro váltotta kormányfői posztján.

s a 2004. novemberi tragikus események miatt nyilvánosan megszakították vele a kapcsolatot – baloldali, humanista, patrióta politikusként tartja, aki a hatalom legitím és legális gyakorlója és nagyon sokat tett a válság során országa területi integritásának megőrzése érdekében. Lang az interjúban azt is kifejtette, hogy a válság 2002-es kirobbanása idején – számára teljesen érthetetlen módon – a nyugat-európai és amerikai lapok Laurent Gbagbo és kormányát minősítették „agresszornak”.¹⁷ (Figyelemre méltó, hogy Kadhafi líbiai elnök tavaly azt nyilatkozta: „Afrikának több Gbagbora lenne szüksége”.)

A köztársasági elnökválasztás első fordulóját 2008. november 30-ára tűzték ki, jelentette be április 14-én egy rendkívüli kormányülés után Amadou Koné, az elefántcsontparti kormány szóvivője. Kiemelte, hogy a Független Választási Bizottság által kijelölt dátum kizárólag az elnökválasztásra vonatkozik, melyet – az eredetileg tervezettől eltérően – nem kötnék össze a parlamenti választásokkal. „A mai nap nagy nap Elefántcsontpart számára” – jelentette ki Laurent Gbagbo a kormányülését követő sajtótájékoztatón Y.J. Choi, az ENSZ főtitkár megbízottja és Blaise Compaoré jelenlétében.¹⁸

Április 22-én Burkina Fasóból két napos abidjani látogatásra érkezett Ban Ki-mun az ENSZ főtitkára, hogy a világszervezet támogatásáról biztosítsa a békefolyamatot. Örömet fejezete ki amiatt, hogy az elefántcsontparti politikusok döntést hoztak az elnökválasztás időpontjáról, és kérte őket, hogy még „akadályok esetén” is tartsák tiszteletben a november 30-i dátumot. Célzott rá, hogy a „nehézségek egyike” a választás finanszírozása lehet, éppen ezért leszögezte a „nemzetközi közösségnek minden szükséges támogatást meg kell adnia”.¹⁹

REMÉNY ÉS FÉLELEM...

Bármilyen különösnek is tűnhet, a választások közeledtével egyre növekszik az emberekben a félelem. Erre utalt a miniszterelnök május 17-én Ségoula városában, ahol részt vett az Új Erők Fegyveres Erőinek (FAFN) 500 fős katonai lefegyverzési és demobilizálási procedúráján: „...azt akarom, hogy a választások sikeresek legyenek. Ez valóban nagyon fontos, Afrikának sikerrel kell lennie a választási mechanizmusokon [...] mivel,

mostanában, amikor voksolásokról beszélnek egy országban, ezt mindig félve teszik. Akkor is, ha az az állam stabil, akkor is, ha a hosszú hagyománya van a demokráciának. Vegyünk egy olyan országot, mint Kenya, amely stabilitásáról volt ismert. A választások után az ország szétrobbant.”²⁰

A félelem az elmúlt választások tapasztalataiból (illetve sokak számára annak meg nem értéséből következik, hogy ha valaki nagyon sok szavazatot ér el egy választáson, hogyan lehet vesztes?), másrészt pedig abból fakad, hogy vannak olyan erők, amelyek ismét meg akarják hiúsítani a voksolási procedúra eredményességét. És akkor még nem szóltunk a már zajló választási kampány esetleges túlhevítettségéről. Miaka Oureto, az FPI főtitkára alsó-sassandrai választási turnéja során május 16-án kijelentette: „Henri Konan Bédié és Alassane Ouattara külföldi hatalmak zsoldjában állnak és koalíciót kötöttek Laurent Gbagbo ellen, mivel utóbbi az elefántcsontparti emberek érdekében kíván tevékenykedni.”²¹

Mennyivel másként hatnak Alpha Blondy (Koné Seydou), a világhírű afro-reggae sztár szavai: „Az én jelöltemet Laurent Gbagbonak hívják. Minden hívemtől, a valódi demokráciát szerető valamennyi elefántcsontpartitól azt kérem, hogy november 30-án rá szavazzanak. Leckét kell adnunk a háborúpártiaknak.”²² ☼

JEGYZETEK

¹ A napjainkban Libéria, Guinea, Mali, Burkina Faso és Ghána által határolt, 322500 km² területű, 16 millió lakosú, több mint hatvan különböző – muzulmán, keresztény és animista vallású – népcsoportot számláló, ám azt 5-6 nagyobb etnikumba soroló nyugat-afrikai ország egy francia kormányrendeletnek megfelelően 1893-ban vált hivatalosan az európai nagyhatalom gyarmatává (Elefántcsontpart Gyarmat néven). 1895-ben azonban már egy nagyobb gyarmati egységbe (Francia Nyugat-Afrika) illesztették. 1956-ban az anyaország tengerentúli területe (TOM), majd 1958-ban Elefántcsontparti Autonóm Köztársaság lett, s végül 1960-ban nyerte el teljes függetlenségét. Az 1980-as évek végéig „a föld azé, aki megműveli!” jelszó jegyében a külföldi munkaerőt (4,5 millió fő) szinte korlátlanul és mindenféle közigazgatási eljárás nélkül beengedő, s ezzel a földtulajdon területén kibogozhatatlan viszonyokat teremtő országot általában a prosperitás és a stabilitás jellemezte, olyannyira, hogy az

anyaországához számtalan szállal kötődő Elefántcsontpartot Franciaország „afrikai kirakatának” minősítették (például akkor, amikor a nyugati turisták vagy befektetők a legnagyobb hőségben is az afrikai kontinensen egyedülálló abidjani mújépgályán korcsolyáztak, vagy éppen a Notre-Dame de la Paix bazilikát (1989), mint a római Szent Péter bazilika csaknem „életnagyságú” mását látogatták meg az ország névleges politikai fővárosában, Yamoussoukroban).

² Parti Démocratique de Côte d'Ivoire.

³ Front Populaire Ivoirien.

⁴ Ezzel megrendítő lélektani kihívás érte az akanitás 1970-es években kialakult ideológiáját és hatalmi pozíciókat betöltő hordozóit, mely, illetve akik szerint az állam vezetésére csakis az akanok képesek. Sokan látták ennek a hiedelemnek az igazolását abban, hogy a válsággal – szerkezetátalakítási és privatizációs programokkal, költségvetési megszorításokkal – birkózó miniszterelnök nem volt képes megfékezni a társadalmi feszültségeket. 1991 májusában például diáktüntetésekre került sor, melyeket a hadsereg egységei – mint egy későbbi vizsgálatból kiderült a vezérkari főnök, Robert Gueï tábornok parancsára – vérbe fojtottak. Mivel a köztársasági elnök nem volt hajlandó szankcionálni a tábornokot, 1992 februárjában a politika ellenzék tiltakozó megmozdulásokat szervezett, melynek következtében több ellenzéki vezető, köztük a 2000-es elnökválasztáson vesztes Laurent Gbagbo júliusig börtönbe került.

⁵ A párt neve: Köztársasági Demokratikus Tömörülés (Rassemblement Démocratique des Républicains).

⁶ A junta vezetője hamarosan államfőnek, a CNSP elnökének és védelmi miniszternek hirdette ki magát. Szeptemberben rendkívül komoly figyelmeztetést kapott a személyes biztonságát őrző gardájának tagjaitól: páncélozott járművel lerombolták a családi házát.

⁷ Az október 22-én lezajló elnökválasztást ezúttal az RDR és a PDCI bojkottálta. Két nappal később a belügyminisztérium a tábornok győzelmét jelentette be, aki viszont kijárási tilalmat és rendkívüli állapotot rendelt el. Laurent Gbagbo saját magát tekintette „államfőnek”, s felszólította a híveit, hogy vonuljanak az utcára, s több százezen ezt meg is tették. A belbiztonsági erők és a hadsereg Gbagbo mellé állt.

⁸ Október 26-án több mint százan haltak meg, amikor Alassane Ouattara északi muzulmán párhívei összecsaptak Laurent Gbagbo déli keresztény párhíveivel. Az Országos Választási Bizottság hivatalosan közölte, hogy Gbagbo már az első fordulóban megnyerte a választást. Másnap egy friss tömegsirt fedeztek fel Yopougonban, Abidjan elővárosában. Az október 25-én „nyoma veszett” Gueï tábornok „feltűnt” Yamoussoukroban és elismerte Gbagbo hatalmának legitimitását.

⁹ December 1-jén a Legfelsőbb Bíróság alkotmányjogi tanácsa megvonta a jogot Alassane Ouattarától, hogy a törvényhozási választásokon induljon. Pártja bejelentette, hogy nem vesz részt a választásokon és híveit utcai tüntetésre szólította fel. Az EU Ouattara választási jelöltségének elutasítása miatt felfüggesztette a törvényhozási választások megszervezéséhez nyújtott támogatását, s miként az Afrikai Unió, visszahívta választási megfigyelőit. A kormány nem engedélyezte az RDR tüntetését. December 4-én Gbagbo rendkívüli állapotot és kijárási tilalmat vezetett be. Az RDR összejövetele 48 óráig, erőszakosan letört utcai zavargássá fajult, több mint húsz halottal. A parlamenti választást az FPI nyerte meg 96 képviselői mandátumot szerezve a PDCI-vel szemben (77 mandátum). Az ország északi részében, Alassane Ouattara széles támogatói körében az RDR választási bojkottja miatt számos körzetben

nem is tartották meg a szavazást. 2001 januárjában sikertelen államcsínykíséletre került sor Gbagbo elnök ellen Abidjanban (8 halott).

¹⁰ RDR (64 község), PDCI (58 község), Függetlenek Listája (38 község), FPI (34 község).

¹¹ Ibrahim Koulibaly korábban Alassane Ouattara személyi testőre volt, s részt vett Robert Gueï katonai hatalomátvételében is. Koulibalyval együtt több száz elefántcsontparti katona élt burkinai száműzetésben immár a Laurent Gbagbo elleni 2001-es államcsínykísélet következtében is.

¹² A katonai lázadás első óráiban – máig ismeretlen fegyveresek – meggyilkolták Robert Gueï tábornokot és Emile Boga Doudou-t, a Gbagbo kormány belügyminiszterét. A kormánypárti sajtó az események szellemi kitervelőjeként Gueï mellett Ouattarát jelölte meg, aki – életét féltve – a francia nagykövetségre menekült, miközben a házát földig rombolták. A kormányerők rejtőzködő lázadókat és fegyvereket keresve, számos abidjani szegénynegyedet gyújtottak fel, ahol leginkább nyugat-afrikai bevándorlók éltek. Alassane Ouattarát a francia nagykövetségről Laurent Gbagbo tudomásával később Gabonba evakuálták.

¹³ Mivel a lázadók főként az elnökhöz hű csendőrség fellépése nyomán nem tudták bevenni az ország gazdasági fővárosát, Abidjant, így a második legnagyobb városában, Bouakéban rendezték be főhadiszállásukat, azzal ellenőrzésük alatt tartva az ország északi részét.

¹⁴ Mouvement Patriotique de Côte d'Ivoire.

¹⁵ Az aláírási ceremónián jelen volt Laurent Gbagbo elnök is, akiről azonban úgy vélekedtek, hogy folytatni akarja a háborút, mert Fehéroroszországban és Angolában vásárolt szovjet fegyverekkel erősítette meg a kormányhoz hű hadsereget. A loméi politikai megállapodásban az MPCÍ lemondott a rezsim megdöntéséről, s az érintett felekkel együtt aláírásával szentesítette, hogy tiszteletben tartja az alkotmányos rendet és elősegíti a békefolyamat sikerre vitelét. Mindezek ellenére – leginkább az ország nyugati, a polgárháború sújtotta Libériával határos részén – újabb fegyveres összecsapásokra került sor, számos esetben francia katonák és lázadó fegyveres csoportok között is, mivel ez utóbbiak áthatolva a demilitarizált övezeten gazdasági célú térfoglalást akartak végrehajtani. Előfordult olyan eset is, amikor a kormányerők és a lázadók együttesen vették fel a harcot a Libériából átszaporított és fosztogató fegyveres csoportokkal szemben.

¹⁶ 2003. október 21-én például egy franciaellenes gyűléstől elváltak fiatal rendőr fejbe lőtte a Radio France International abidjani tudósítóját, Jean Hélène-t, aki az autójában várakozott a rendőrség épülete előtt. 2004. április 16-án elrabolták – és azóta is eltűntként tartják nyilván – Guy-André Kieffer francia-kanadai újságíró, aki leleplező riportjairól volt híres.

¹⁷ <http://www.rue89.com/2008/04/05> Jack Lang: „Les dirigeants PS ont diabolisé Gbagbo”.

¹⁸ Le premier tour de la présidentielle fixé le 30 novembre. www.afp.fr, 2008. április 14.

¹⁹ Ban Ki-moon à Abidjan pour „rassurer” du soutien de l'ONU. 2008. április 23. www.jeuenafrique.com

²⁰ Regroupement des FAFN: Le Premier ministre à Séguéla pour le démarrage de l'opération. www.gouv.ci 2008. május 17.

²¹ Miaka Ourretto aux populations de Gueyo - “Bédié et Ouattara sont à la solde des puissances étrangères”. Notre Voie, 2008. május 17. in: <http://www.abidjan.net/presse/notrevoie.htm>

²² Alpha Blondy, star du reggae - “Mon candidat, c'est Gbagbo”. u.o.